

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра психології**

Назва курсу	Психологія розвитку особистості в культурно-освітньому просторі
Ступінь освіти Освітня програма	Третій (Phd) 032
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	2022-2023/ III-IV семестр / II курс
Викладач	Шевченко Світлана Віталіївна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Профайл викладача	http://inst.mdpu.org.ua/navchalno-naukovij-institut-sotsial/kafedra-psiologii/sklad-kafedry-psyhologii/shevchenko-svitlana-vitaliyivna/
Контактний тел.	
E-mail:	Svetlanashev1986@gmail.com
Сторінка курсу в ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького	http://www.dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=4597
Консультації	Питання щодо курсу можна задати викладачу через електронну адресу викладача

1. АНОТАЦІЯ

Освітній компонент «Психологія розвитку особистості в культурно-освітньому просторі» є невід'ємним складником системи підготовки докторів філософії (аспірантів). Програма дисципліни складена відповідно до освітньо-професійної програми з підготовки здобувачів вищої освіти за ступенем доктора філософії (аспірантів)

Висвітлення основних психічних та онтогенічних стадій та принципів розвитку особистості в культурно-освітньому просторі, виявлення факторів, що впливають на психічний розвиток, попередження порушень на різних етапів становлення особистості.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

Основна мета засвоєння курсу озброєння здобувачів вищої освіти знаннями психологічних закономірностей розвитку особистості на різних етапах онтогенезу: його феноменах, механізмах, умовах та рушійних силах.

Завданнями курсу є формування знань про проблематику психологічного дослідження розвитку психіки в онтогенезі, предмет, завдання та методи психології розвитку як науки; формувати знання про різні підходи до розвитку психіки, які існували в історії науки; ознайомлення з закономірностями та динамікою психічного розвитку в онтогенезі на різних вікових етапах

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

1. Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі історії, археології та інших історичних дисциплін; володіння методологією наукової та науково-педагогічної діяльності, проведення самостійного наукового дослідження у сфері своєї професійно-наукової діяльності, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

2. Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до системного наукового світогляду, вміння його використання у своєї професійної діяльності.

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність до створення та розвитку нових наукових ідей та використання їх у своєї наукових дослідженнях.

ЗК 10. Здатність до саморозвитку та самовдосконалення.

ФК2. Знання всього комплексу інформаційного управління науковим дослідженням;

ФК 8. Здатність правильного використання методологічних основ наукового дослідження в галузі історичної науки та освіти;

ФК 10. Здатність до індивідуального дослідження за фахом.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

РН2. Знання основ наукової розробки та виконання інноваційно-дослідницького завдання;

РН 3. Знання відповідних професійно-етичних норм та моральних цінностей науковця у професійної та життєвої діяльності;

РН 5. Знання теоретичних і практичних проблем сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю;

РН 6. Знання психічних властивостей людини, як цілісного утворення, та його зв'язок з навколишнім природним і соціальним середовищем;

РН 8. Здатність володіння навичками вибору методів і засобів вирішення завдань наукового дослідження;

РН 10. Здатність професійно стежити за новітніми вітчизняними та світовими науковими публікаціями, для використання їх у своїй науковій та педагогічній діяльності

5. ОБСЯГ КУРСУ

Вид заняття	Загальна кількість	Лекції	Практичні/ лабораторні заняття	Самостійна робота
Кількість годин	120 годин	20 годин	20 годин	80 години

6. ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика навчання через дослідження

- Курс є складовою освітньо-наукової програми, тому ключовим принципом політики курсу є «Навчання через дослідження». Усі складові курсу розглядаються у контексті відповідності наукових інтересів аспірантів.

Політика академічної поведінки та етики:

- Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- Вчасно виконувати завдання семінарів та питань самостійної роботи;
- Вчасно та самостійно виконувати контрольні-модульні завдання
- Дотримуватись Кодексу академічної доброчесності, прийнятого у МДПУ імені Богдана Хмельницького https://mdpu.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/Kodeks-akadem-dobrochesnosti_2020.pdf та Положення про Академічну доброчесність https://mdpu.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/akademichna-dobrochesnist_2020.pdf. Здобувачі освіти мають самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та періодичного контролю, самостійні завдання, посилаючись на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, відомостей; дотримуватись норм законодавства про авторське право.

Політика щодо дедлайнів та перекладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перекладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Поточний контроль: усне опитування в ході лекцій та практичних занять, перевірка завдань (у тому числі самостійної роботи), оцінювання правильності вирішення тестових та практичних завдань на семінарних заняттях.

7. СТРУКТУРА КУРСУ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Психологія розвитку як наука.						
Тема 1. Предмет, завдання та методи психології розвитку. Основні категорії психології розвитку		2				4
Тема 2. Основні поняття психології розвитку			2			4
Тема 3. Історичний нарис розвитку вікової психології		2				4
Тема 4. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки			2			4
Тема 5. Закономірності та динаміка психічного розвитку в онтогенезі		2				4
Тема 6. Проблема періодизації психічного розвитку		2				4
Тема 7. Розвиток діяльності і спілкування в онтогенезі			2			4
Тема 8. Пренатальний розвиток та народження		2				4
Тема 9. Розвиток відчуттів і сприйняття в онтогенезі			2			4
Разом за змістовим модулем 1		10	8			36
Змістовий модуль 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.						
Тема 1. Психічний розвиток немовляти		2				4

Тема 2. Розвиток особистості і самосвідомості в онтогенезі			2			4
Тема 3. Психологічні особливості раннього дитинства		2				4
Тема 4. Аномалії розвитку			2			4
Тема 5. Психічний розвиток дитини дошкільного віку		2				4
Тема 6. Психологічні особливості молодшого школяра		2				4
Тема 7. Підлітково-юнацький вік.			2			4
Тема 8. Період дорослості		2				4
Тема 9. Рання дорослість			2			4
Тема 10. Період старості як етап онтогенезу			2			4
Тема 11. Психологічні особливості людей похилого віку.			2			4
Разом за змістовим модулем 2		10	12			44
Усього годин	120	20	20			80

СТРУКТУРА КУРСУ (ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ)

№ в/п	Назва теми та питання, що вивчаються	Форми контролю
1.	Тема 1. Предмет, завдання та методи психології розвитку. Основні категорії психології розвитку Психологія розвитку як наука. Об'єкт і предмет психології розвитку. поняття про психічний розвиток. Розділи психології розвитку. Етапи психології розвитку. Джерела знань про психічний розвиток. Основні положення всевікового підходу. Задачі психології розвитку: науково-дослідницькі задачі. діагностичні задачі. корекційно-розвиваючі задачі. Основні методологічні положення психології розвитку: принцип детермінізму. принцип системності. принцип розвитку. Основні категорії психологічної науки: мотив, образ, діяльність, особистість, спілкування, переживання. категорії психології та їх зв'язок з різними сторонами психічного розвитку. Місце психології розвитку в системі наукових знань. Місце та роль	Дискусія Доповіді Фронтальне опитування Перевірка конспектів

	<p>психології розвитку в психологічній науці. Галузі психології розвитку: психологія дитинства, психологія юнацького віку, психологія дорослості, психологія старечого віку. Методи психології розвитку. Класифікація методів психології розвитку: загальнонаукові методи, методи вивчення нервової діяльності дітей, психогенетичні методи, історичні методи (методи аналізу документів). Етапи дослідження. Принципи організації психологічних досліджень оформлення результатів, отриманих у ході проведення експериментально-психологічних досліджень.</p>	
2.	<p>Тема 2. Основні поняття психології розвитку Розвиток, ріст, формування; прогрес регрес. Поняття розвитку у віковій психології. Чутливість психічного розвитку до чинника часу. Показники психічного розвитку. Поняття психологічної норми. Вік як системна якість. Паспортний вік. Соціальний вік. Фактичний вік. Біологічний вік. Психічний вік. Концепція віку, розроблена Л.С.Виготським. Індикатори психічного віку. Суб'єктивний вік. Час життя, життєвий цикл, життєвий шлях. Детермінанти психічного розвитку. Біологічні основи психіки. Соціальні фактори як умова і джерело психічного розвитку. Поняття середовища в психології розвитку. Підходи Е. Торндайка, Дж. Уотсона, Е. Толмена. Поняття подражання, соціального підкріплення, заохочування та покарання як умов формування нової поведінки. Теорія соціального наuczіння А. Бандури и Р. Уолтерса.</p>	<p>Презентації Перевірка конспектів Індивідуальне опитування (квіз) Робота у підгрупах</p>
3.	<p>Тема 3. Історичний нарис розвитку вікової психології Виділення психології розвитку в самостійну область психології. Формування психології розвитку в XIX - XX ст. Загальна характеристика теорій розвитку. Теорії біогенетичні і соціогенетичні. Преформізм, сенсуалізм і теорії конвергенції двох чинників розвитку. Періодизації психічного розвитку дітей. Виділення дитячої психології в самостійну область психологічної науки. Вимоги педагогічної практики. Роль еволюційної теорії Ч. Дарвіна в розвитку генетичної психології. Розробка об'єктивних методів дослідження психіки. Теорія спонтанного розвитку психіки. Ст. Хол і його концепція педології. Підходи до проблеми психічного розвитку в основних наукових школах. Психоаналітична концепція дитячого розвитку. Підхід до психічного розвитку як навчанню в школі біхевіоризму. Дослідження психічного розвитку дітей в гештальтпсихології. Епігенетична теорія розвитку. Дослідження пізнавального розвитку в руслі генетичної психології. Підхід до психічного розвитку в гуманістичній психології. Ортогенетична концепція Х. Вернера. Етологічний підхід в психології розвитку. Соціобіологія і етологія людини. Інстинкти і генетичні програми поведінки як основа розвитку індивідуальності. Екологічний (середовий) підхід в психології розвитку. Зміна змісту поняття середовища. Структура екологічного середовища (мікро-, мезо-, екзо-, макросистеми, по У. Бронфенбреннеру). Соціальне, культурне, наочне середовище.</p>	<p>Перевірка конспектів Фронтальне опитування Дискусія Доповіді</p>

	<p>Вчення Л.С. Виготського про предмет дитячої психології, одиницю аналізу психіки і метод її дослідження. Характеристики вікових стадій: соціальна ситуація розвитку, ведуча діяльність, психологічні новоутворення. Поняття вищих психічних функцій. Поняття умов, джерел і рушійних сил психічного розвитку.</p> <p>Особливості ставлення дитини до навколишнього світу (його активний характер, опосередкованість відношенням до «суспільного дорослого»).</p> <p>Проблема навчання і розвитку в роботах Л.С. Виготського. Ведуча роль навчання в розвитку дитини. Поняття «зони найближчого розвитку», його теоретичне і практичне значення. Л.С. Виготський про зміст і форму навчання. Теоретичне і практичне значення концепції Л.С. Виготського для психології. Сучасні концепції розвиваючого навчання (Д.Б. Ельконін, Л.А. Венгер, В.В. Давидов).</p>	
4.	<p>Тема 4. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки</p> <p>Ключові поняття концепції Піаже: гомеостаз, адаптація, асиміляція, акомодация, децентрація. Стадії інтелектуального розвитку. Інформаційний підхід.</p>	<p>Робота у підгрупах Фронтальне опитування Вирішення ситуативних завдань</p>
5.	<p>Тема 5. Закономірності та динаміка психічного розвитку в онтогенезі</p> <p>Розвиток і формування. Онтогенез людини. Поняття „розвиток” і „формування”, „дозрівання” та „становлення”. Розвиток, фази розвитку. Преформований та неформований типи розвитку. Особливості психічного розвитку. Кількісні і якісні зміни людської психіки. Вироблення загальних психічних властивостей особистості. Переходи від нижчих до вищих форм психічного життя. Закономірності психічного розвитку. Показники психічного розвитку. Поняття про психічні норми. Фактори, які визначають розвиток психіки. Співвідношення еволюційного та революційного шляхів розвитку психіки. Рушійні сили психічного розвитку. Природне та соціальне у психічному розвитку. Біогенетична теорія. Соціогенетична теорія. Двофакторна теорія. Учення про вищі психічні функції. Біологічні основи психіки. Поняття середовища в психології розвитку. Значення соціальних умов. Психічний розвиток і діяльність. Головна діяльність і формування психічних процесів, особистісних утворень. Психічний розвиток і спілкування.</p> <p>Зовнішні та внутрішні умови розвитку. Внутрішні суперечності. Відчуття психічного розвитку до фактору часу. Кризи та стабільні періоди розвитку.</p> <p>Навчання, виховання та розвиток психіки</p> <p>Основні підходи до проблеми співвідношення навчання та розвитку. Основні напрямки психічного розвитку дітей у навчально-виховному процесі.</p>	<p>Фронтальне опитування. Дискусія Презентації Вирішення ситуативних вправ</p>
6.	<p>Тема 6. Проблема періодизації психічного розвитку</p> <p>Вікова періодизація психічного розвитку людини.</p>	<p>Презентації Перевірка конспекту</p>

	<p>Вік як системна якість. Історія різних підходів до періодизації життя людини. Загальна характеристика віку. Основні ознаки, за якими виконується вікова періодизація. Періодизація психічного розвитку по Б.Д.Ельконіну. Проблема генетичної періодизації.</p> <p>Особливості психічного розвитку в періоди вікових криз.</p> <p>Визначення віку в культурно-історичній теорії та теорії діяльності. Розвиток концепції про критичні періоди в психології. Представлення про акт розвитку. Загальний аналіз вікових новоутворень. Двуктність формування новоутворень. Зміст критичного віку: суб'активація здібності. Механізм суб'активації. Проба. Перехід до нового вікового періоду. Соціальна ситуація розвитку в кризі. Структура вікової кризи.</p>	<p>Фронтальне опитування</p> <p>Вирішення ситуативних завдань</p> <p>Доповіді</p>
7.	<p>Тема 7. Розвиток діяльності і спілкування в онтогенезі.</p> <p>Діяльність в системі понять психології. Активність і реактивність. Розвиток діяльності в онтогенезі. Біологічні основи розвитку діяльності в онтогенезі.</p> <p>Основні лінії розвитку активності людини. Основа активності — рефлекторна діяльність.</p> <p>Залежність психічного розвитку від змісту і структури діяльності людини. Теорія генезису діяльності М.Я. Басова, рівні її розвитку. Поняття про зовнішню і внутрішню діяльність.</p> <p>Проблема інтериоризації і екстериоризації діяльності. Загальні моменти в розвитку вищих психічних функцій: перехід у внутрішній план, згортання, довільність. Теорія поетапного формування внутрішньої діяльності П.Я. Гальперіна.</p> <p>Поняття провідної діяльності, її значення для становлення психіки дитини.</p> <p>Спілкування і його роль в психічному розвитку. Розвиток спілкування в дитинстві . Розвиток спілкування в онтогенезі. Спілкування з дорослим — найважливіший чинник розвитку вищих психічних функцій у дітей. Поняття депривації і госпіталізму. Теорія прихильності М. Малер. Етапи і критерії сформованості прихильності. Реакція на розлуку.</p> <p>Форми спілкування (мотиви, потреби, час появи в онтогенезі і засоби, по М.І. Лисячої). Етапи розвитку спілкування дитини з дорослим і однолітками. Чинники успішності цього процесу. Критерії сформованості спілкування.</p> <p>Розвиток мотивації спілкування з однолітками. Роль однолітків в становленні психіки на різних етапах онтогенезу.</p>	<p>Презентації</p> <p>Конспект</p> <p>Фронтальне опитування</p> <p>Дискусія</p> <p>Робота у підгрупах</p>
8.	<p>Тема 8. Пренатальний розвиток та народження</p> <p>Пренатальний період та його етапи. Характеристика періодів пренатального розвитку</p> <p>Фактори психічного розвитку дитини у пренатальний період</p> <p>Народження та психічний розвиток дитини</p> <p>Фактори психічного ризику дитини</p>	<p>Робота у підгрупах</p> <p>Дискусія</p> <p>Вирішення ситуативних завдань</p> <p>Презентації</p> <p>Доповіді</p>
9.	<p>Тема 9. Розвиток відчуттів і сприйняття в онтогенезі</p> <p>Роль сенсорних і перцептивних процесів в психічному розвитку. Дискусія між нативізмом і</p>	<p>Індивідуальне опитування</p> <p>Доповіді</p>

	емпіризмом в психології розвитку. Дослідження сприйняття простору в дитячому віці. Дослідження сприйняття предметів в дитячому віці. Інтерсенсорне взаємодія в дитячому віці. Подальший розвиток сприйняття в дитячому віці.	Презентації
10	Тема 10. Психічний розвиток немовляти Криза новонародженості та комплекс поживлення Розвиток рухів та дій. Пізнавальний розвиток немовляти Формування передумов розвитку мовлення Спілкування з дорослими як провідна діяльність. Основні новоутворення віку	Індивідуальне опитування Доповіді Презентації Робота у підгрупах
11	Тема 11. Розвиток особистості і самосвідомості в онтогенезі Співвідношення категорій особистості, потреб і самосвідомості. Емоційний розвиток в онтогенезі. Основні стадії розвитку особистості в онтогенезі. Властивості особистості і самосвідомості на різних етапах онтогенезу. Індивід, особистість, індивідуальність. Критерії особистості (суб'єктність, упередженість, активність, усвідомленість, довільність). «Внутрішній план дій» в управлінні поведінкою. Мимовільна, вольова і постпроизвольная («вторинна») мотивація. Поняття польової поведінки. Особистість як суб'єкт дії, самопізнання і спілкування. Формування самооцінки. Формування внутрішньої позиції і самооцінки у дошкільника. Супідрядність мотивів і внутрішні конфлікти. Розвиток афективно-потребнісної сфери. Зміст відчуттів і потреб. Соціальні відчуття і потреби. Рефлексія і самовизначення у підлітків. Кризи ідентичності у дорослих.	Дискусія Індивідуальне опитування Доповіді Презентації Вирішення ситуативних завдань
12	Тема 12. Психологічні особливості раннього дитинства Загальна характеристика розвитку дитини 1-3 років Маніпулятивна та предметна діяльність як провідний вид діяльності. Інші види діяльності Розвиток мовлення Характеристика пізнавальної сфери дитини раннього віку Емоційно-вольова сфера та її розвиток Криза трьохрічного віку	Вирішення ситуативних завдань Фронтальне опитування Доповіді Презентації
13	Тема 13. Аномалії розвитку Проблеми онтогенезу в спеціальній психології. Причини порушень психічного розвитку дитини. Класифікація психічного дизонтогенезу. Психологічні параметри дизонтогенезу. Вікова обумовленість відхилень психічного розвитку дітей. Базові складові (передумови) психічного розвитку. Типологія аномального розвитку. Особливості сім'ї „проблемної” дитини. Можливості сім'ї у реабілітації дитини з обмеженими фізичними та інтелектуальними можливостями. Проблеми психологічної допомоги дітям з	Фронтальне опитування Доповіді Презентації Робота у підгрупах Дискусія

	відхиленнями у розвитку.	
14	Тема 14. Психічний розвиток дитини дошкільного віку Загальна характеристика розвитку дитини-дошкільника Гра та її значення для психічного розвитку дошкільнят Трудова та учбова діяльність дошкільнят Сенсорний розвиток Пізнавальний розвиток Розвиток особистості та емоційно-вольової сфери дошкільників Новоутворення віку. Криза 7 років.	Перевірка конспектів Фронтальне опитування Доповіді Презентації Робота у підгрупах Складання структурно-логічної схеми Виконання діагностичних методик
15	Тема 15. Психологічні особливості молодшого школяра Загальна психологічна характеристика ситуації розвитку молодшого школяра Учбова діяльність молодших школярів Розвиток пізнавальних психічних процесів Новоутворення віку.	Перевірка конспектів Індивідуальне опитування Доповіді Презентації Вирішення ситуативних завдань Складання структурно-логічної схеми Виконання діагностичних методик
16	Тема 16. Підлітково-юнацький вік. Соціальна ситуація розвитку та поведінка підлітка. Ведучий вид діяльності у підлітковому та юнацькому віці. Розвиток діяльності, спілкування та мотиваційної сфери. Самопізнання особистості. Когнітивний розвиток у підлітково-юнацькому віці. Становлення теоретичного мислення, уяви, мови та сприйняття. Новоутворення віку.	Перевірка конспектів Фронтальне опитування Доповіді Презентації Робота у підгрупах Складання структурно-логічної схеми Виконання діагностичних методик
17	Тема 17. Період дорослості Проблема визначення критеріїв для побудови періодизації психічного розвитку на етапі дорослості. Розвиток особистості дорослої людини. Професійна адаптації у період дорослості.	Перевірка конспектів Індивідуальне опитування Доповіді Презентації Вирішення ситуативних завдань Складання структурно-логічної схеми Виконання діагностичних методик
18	Тема 18. Рання дорослість Особливості сімейних відносин у ранній дорослості. Особливості взаємодії з фізичним світом. Вплив фізичного розвитку дорослої людини на зміни психічних функцій та особистість. Когнітивний розвиток в період ранньої дорослості.	Перевірка конспектів Фронтальне опитування Доповіді Презентації Робота у підгрупах

		Складання структурно-логічної схеми Виконання діагностичних методик
19	<p>Тема 19. Період старості як етап онтогенезу.</p> <p>Загальна характеристика старості. Особливості Я-концепції і розвитку особистості в період старості. Завдання розвитку у старості. Особливості пізнавальних процесів у старості. Емоційна сфера людини у старості. Особливості особистісної сфери. Смерть як закінчення розвитку.</p>	<p>Перевірка конспектів Фронтальне опитування Доповіді Презентації Робота у підгрупах Складання структурно-логічної схеми Виконання діагностичних методик</p>
20	<p>Тема 20. Психологічні особливості людей похилого віку. Фізіологічні обмеження та поведінка людей похилого віку. Старіння як психологічне явище. Помирання та смерть як психологічні явища.</p>	<p>Перевірка конспектів Фронтальне опитування Доповіді Презентації Робота у підгрупах Складання структурно-логічної схеми Виконання діагностичних методик</p>

СТРУКТУРА КУРСУ (ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ)

<p>Тема 1. Предмет, завдання та методи психології розвитку. Основні категорії психології розвитку</p> <p>Методи психології розвитку. Класифікація методів психології розвитку: загальнонаукові методи, методи вивчення нервової діяльності дітей, психогенетичні методи, історичні методи (методи аналізу документів). Етапи дослідження. Принципи організації психологічних досліджень оформлення результатів, отриманих у ході проведення експериментально психологічних досліджень.</p>
<p>Тема 2. Основні поняття психології розвитку</p> <p>Поняття середовища в психології розвитку. Підходи Е. Торндайка, Дж. Уотсона, Е. Толмена. Поняття подражання, соціального підкріплення, заохочування та покарання як умов формування нової поведінки. Теорія соціального научіння А. Бандури и Р. Уолтерса.</p>
<p>Тема 3. Історичний нарис розвитку вікової психології</p> <p>Предпосилки та умови психічного розвитку. Критерії і показники психічного віку. Поняття про вродженні особливості психіки. Принципи періодизації розвитку у віковій психології (Ж.Піаже, Л.С.Виготський, Д.Б.Ельконін, Е.Еріксон). Концепція віку за Л.С.Виготським. Індикатори психічного віку. Час життя, життєвий цикл, життєвий шлях.</p>

Тема 4. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки
Основні концепції розвитку людини в сучасній психологічній науці.
Індивідуальний підхід до розвитку особистості дитини.

Тема 5. Закономірності та динаміка психічного розвитку в онтогенезі
Біогенетична теорія. Соціогенетична теорія. Двофакторна теорія. Учення про вищі психічні функції. Біологічні основи психіки. Поняття середовища в психології розвитку. Значення соціальних умов. Психічний розвиток і діяльність. Головна діяльність і формування психічних процесів, особистісних утворень. Психічний розвиток і спілкування.

Тема 6. Проблема періодизації психічного розвитку
Основні концепції розвитку людини в сучасній психологічній науці.
Індивідуальний підхід до розвитку особистості дитини.
Основні підходи до проблеми співвідношення навчання і розвитку

Тема 7. Розвиток діяльності і спілкування в онтогенезі.
Механізми виникнення нових діяльностей. Проблема інтериоризації та екстеріоризації діяльності. Теорія поетапного формування внутрішньої діяльності. Загальні моменти в розвитку вищих психічних процесів: перехід во внутрішній план. Згортання, довільність.

Тема 8. Пренатальний розвиток та народження Фактори психічного розвитку в пренатальний період. Інститнк материнства (інстинкт батьківства)

Тема 9. Розвиток відчуттів і сприйняття в онтогенезі
Проблема сенсорного та перцептивного розвитку. Натівізм і емпіризм у психології сприймання.

Тема 10. Психічний розвиток немовляти
Особливості сприйняття дитини. Загальні напрямлення відчуттів в дитячому віці.
Закономірності сприйняття кольору та форми у немовлят.
Роль слова у розвитку відчуттів.
Роль діяльності у розвитку відчуттів.
Особливості сприйняття дитиною часу.
Основні напрямлення розвитку сприйняття

Тема 11. Розвиток особистості і самосвідомості в онтогенезі
Внутрішній план дій в управлінні поведінкою.
Поняття рольової поведінки.

Тема 12. Психологічні особливості раннього дитинства
Роль егоцентричної мови в розвитку дитини.
Критерії розвитку мови в онтогенезі.
Основні тенденції розвитку пам'яті.

Тенденції розвитку мислення. Стадії мовного розвитку дитини.
Тема 13. Аномалії розвитку Особливості сім'ї „проблемної” дитини. Типологія аномального розвитку. Психологічні параметри дизонтогенезу.
Тема 14. Психічний розвиток дитини дошкільного віку Індивідуальні відмінності у психологічній готовності дитини до навчання
Тема 15. Психологічні особливості молодшого школяра Вчитель і шестирічна дитина. Моральне удосконалення дітей у молодшому шкільному віці. Особливості взаємин молодших школярів в учнівській групі.
Тема 16. Підлітково-юнацький вік. Когнітивний розвиток у підлітково-юнацькому віці. Становлення теоретичного мислення, уяви, мови та сприйняття. Новоутворення віку.
Тема 17. Період дорослості Особливості розвитку особистості дорослого. Специфіка новоутворень психіки та особистості в період середньої дорослості.
Тема 18. Рання дорослість. Вплив фізичного розвитку дорослої людини на зміни психічних функцій та особистість. Когнітивний розвиток в період ранньої дорослості.
Тема 19. Період старості як етап онтогенезу. Особливості особистісної сфери. Смерть як закінчення розвитку.
Тема 20. Психологічні особливості людей похилого віку. Старіння як психологічне явище. Помирання та смерть як психологічні явища.

8. ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у МДПУ імені Богдана Хмельницького» (протокол №5 від 24.10.2019) <https://drive.google.com/file/d/1BDRNtAJupqmHkldtICJTkvL-LNTIjWRX/view>.

Поточний, підсумковий контроль знань. Фронтальне опитування. Усний контроль і самоконтроль. Письмовий контроль. Тестовий контроль.

В рамках даного освітнього компоненту передбачена процедура визначення результатів навчання, які здобувач вищої освіти набув шляхом неформальної освіти. Порядок визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті регулюється відповідним положенням https://drive.google.com/file/d/14KeC_yldBuss-N0Q60DqWdwy9We1_uV4/view.

Методи навчання. Студентсько-центроване навчання. Професійно-орієнтоване навчання, індивідуально-творчий підхід. Очний (*offline*) у вигляді лекційних та семінарських занять. Змішаний (*blended*) через систему Центру освітніх дистанційних технологій МДПУ імені Б.Хмельницького, Zoom, Інтернет. Усі складові курсу розглядаються у контексті відповідності наукових інтересів аспірантів. Традиційні технології навчання (лекції, практичні заняття, самостійна робота); інноваційні технології навчання (проблемні лекції, семінари-дискусії, презентації, аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод), творчі індивідуальні завдання); методи стимулювання творчої активності: стимулювання зацікавленості, творчого інтересу; використання запитань, що стимулюють процес мислення; інтерактивні методи: консультації через сайт-курс, дебати і дискусії, мозковий штурм.

9. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>За семестр з курсу дисципліни проводяться два періодичні контролю (ПКР), результати яких є складником результатів контрольних точок першої (КТ1) і другої (КТ2). Результати контрольної точки (КТ) є сумою поточного (ПК) і періодичного контролю (ПКР): $КТ = ПК + ПКР$. Максимальна кількість балів за контрольну точку (КТ) складає 50 балів. Максимальна кількість балів за періодичний контроль (ПКР) становить 60 % від максимальної кількості балів за контрольну точку (КТ), тобто 30 балів. А 40 % балів, тобто решта балів контрольної точки, є бали за поточний контроль, а саме 20 балів. Результати поточного контролю обчислюються як середньозважена оцінок ($X_{ср}$) за діяльність студента на практичних (семінарських) заняттях, що входять в число певної контрольної точки. Для трансферу середньозваженої оцінки ($X_{ср}$) в бали, що входять до 40 % балів контрольної точки (КТ), треба скористатися формулою: $ПК = (X_{ср}) * 20 / 5$. Таким чином, якщо за поточний контроль (ПК) видів діяльності студента на всіх заняттях $X_{ср} = 4.1$ бали, які були до періодичного контролю (ПКР), то їх перерахування на 20 балів здійснюється так: $ПК = 4.1 * 20 / 5 = 4.1 * 4 = 16.4 // 16$ (балів). За періодичний контроль (ПКР) студентом отримано 30 балів. Тоді за контрольну точку (КТ) буде отримано $КТ = ПК + ПКР = 16 + 30 = 46$ (балів).</p> <p>Студент має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю (ПКР) протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки. Якщо підсумковим контролем вивчення дисципліни є диференційований або недиференційований залік, то набраних таким чином 60 і більше балів достатньо для його зарахування.</p> <p>Якщо підсумковим контролем є екзамен, на його складання надається 100 балів за виконання тестів (або задач чи завдань іншого виду). Загальний рейтинг з дисципліни (ЗР) складається з суми балів (Е), отриманих на екзамені, і підсумкової оцінки (ПО) та ділиться навпіл. $ЗР = (ПО + Е) / 2$</p>
<p>Практичні заняття</p>	<p>«5» – студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі розрахункові / тестові завдання. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p> <p>«4» – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість</p>

	<p>розрахункових / тестових завдань. Студент здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p> <p>«3» – студент в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину розрахункових / тестових завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.</p> <p>«2» – студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі розрахункові / тестові завдання. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вміє зробити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.</p> <p>«1» – студент виконав менше половини завдання практичної роботи або не виконав зовсім; під час усних відповідей не розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань. Не відповідає на елементарні питання.</p>
Періодичний контроль знань і вмінь студентів	60 балів
	<p>За кожний ПМК максимум 30 балів: 30 тестових питань, 1 питання оцінюється в 1 бал (за принципом вірна відповідь – 1 бал, не вірна – 0).</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Студент, який навчається стабільно на «відмінні» оцінки і саме такі оцінки має за періодичні контролю, накопичує впродовж вивчення навчального курсу 90 і більше балів, має право не складати екзамен з даної дисципліни.</p> <p>Студент зобов'язаний відпрацювати всі пропущені семінарські заняття протягом двох тижнів. Невідпрацьовані заняття (невиконання навчального плану) є підставою для недопущення студента до підсумкового контролю.</p>

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--	---

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ОСНОВНА

1. Бочелюк В.Й. Методика та організація наукових досліджень із психології: навч. посіб. для студ. ВНЗ спеціальності «Психологія» / Ф.Й. Бочелюк, В.В. Бочелюк. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 360 с.
2. Бочелюк В.Й. Психологія людини з обмеженими можливостями: навч. посіб. для студ. ВНЗ / В.Й. Бочелюк, А.В. Турубарова. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 264 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2002.-2001. – 416 с.
4. Горбаль І. Порівняльний аналіз уявлень молоді та літніх людей про суб'єктивне благополуччя у старості. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, 2016, 6 (303), 256-263.
5. Горбаль І. С. Соціально-демографічні аспекти суб'єктивного благополуччя у літньому віці. Актуальні проблеми психології, Київ, 2014, 11, 9, 219-235.
6. Горбаль І. С. Психологічні детермінанти суб'єктивного благополуччя у пізній дорослості. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013, XI, 6 / 1, 211-218.
7. Горбаль І. С. Соціально-психологічні особливості ціннісних орієнтацій у пізній дорослості. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної АПН України / За ред. С. Д. Максименка, 2012, XIV, 3, 35-43.
8. Дзюба Т.М. Психологія дорослості з основами геронтопсихології: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Слово, 2013.
9. Дуткевич Т.В. Теорія і практика розвивально – корекційної роботи психолога: навч. посіб. для студ. ВНЗ спеціальності «Психологія» / Т.В. Дуткевич. – К.: КНТ, 2019. – 265 с.
10. Кривенко І., Іванович С. Особистісні особливості життєстійкості школярів у різних навчальних середовищах. Науковий вісник Херсонського державного університету, Серія «Психологічні науки», 2019, 1, 148-153.
11. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Суми: Університетська книга, 2014.
12. Максименко С.Д. Експериментальна психологія: підручник для студ. ВНЗ / С.Д. Максименко, Е. Л. Носенко. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 360 с.
13. Максименко С.Д. Диференційна психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Слово, 2013.
14. Мельничук О.Б. Психологічна діагностика: навч. посіб. для студ. ВНЗ / О.Б. Мельничук. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Каравела, 2019. – 315 с.
15. Педагогічна психологія: навч. посіб. для студ. ВНЗ / О.П. Сергеєнкова та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 167 с.

16. Романовська Л.І. Диференційна психологіяб навч. посіб. для студ. ВНЗ / Л.І. Романовська, Л.О. Подкоритова. – 2-ге вид., стереотип. – Львів: Новий Світ – 2000, 2019. – 234 с.
17. Савчин М. Методологеми психології: монографія / М. Савчин. – К.: Академвидав, 2013. - 223 с.
18. Скок А.Г Психологічна служба освіти: навчальний посібник для студентів навчальних закладів. - К.: Слово, 2013.
19. Скрипник Тетяна Вікторівна *Діти з аутизмом в інклюзії: сценарії успіху : Монографія* Одноосібна. Альянт, - К, 2019.
20. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика: підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Слово, 2013.
21. Харченко Д.М. Психосоматичні розлади. Теорії, методи діагностики, результати досліджень: навчальний посібник. - К.: Слово, 2015.
22. Чернобровкін В.М. Психологія педагогічної діяльності: практикум: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., доп. К.: Слово, 2014.
23. Якименко С.І. Психолого-педагогічні засади виявлення та подолання насилля у підлітковому середовищі: навчально-методичний посібник. - К.: Слово, 2015.
28. Like R.S. General psychology. - London: Routledge. – 2012.
29. Berk, Laura E. Child Development / Laura E. Berk. – 6th ed. – Pearson, 2003. – 642 p.
30. Developmental Psychology / edited by Bridget Giles. - Grange Books, 2005. - 192 p.
31. Helen Bee. The growing child. An applied approach. - 2 edition. - USA: Longman, 1999. – 605 p.
32. Developmental Psychology. An advanced text book. - 3 edition. / edited by Marc H. Bornstein, Michael E. Lamb. - USA: LEA Publishers, 1992. – 848 p.
33. Passer M.W. Psychology. Frontiers and Applications / Michael W. Passer, Ronald E. Smith. – 1st ed. – McGraw-Hill, 2001. – 703, [107] p.: ill.
34. Santrock J. W. Psychology / John W. Santrock. – 7th edition. - McGraw-Hill, 2002. – 697.
35. Bee Helen The Developing Child / Helen Bee, Denise Boyd. – 10th ed. – Pearson, 2004. – 564 p.
36. Kassin, Saul Psychology / Saul Kassin. – 4th ed. - Prentice Hall, 2004. – 826 p.
37. Personality Theory and Assessment. Personality Theory and Models. Vol.1 / edited by Gregory J. Boyle, Gerald Matthews, Donald H. Saklofske. - SAGE Publications, 2008. - 783 p.

Допоміжна:

1. Горпинюк В.П. Педагогічна підготовка сімей різного типу до професійного самовизначення старшокласників: методичний посібник. - Кіровоград: Імекс- ЛТД, 2014.Зеньковський В.В. Психологія дитинства. -М.: Академія, 1995. - 345 с.
2. Зверева І.Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-ге вид. Київ, Сімферополь-Універсум, 2013.
3. Максименко С.Д. Медична психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид. К.: Слово, 2014.
4. Митник О.Я. Психологічне консультування: навчально-методичний посібник. - К.: Слово, 2016.
5. Чорна К.І. Виховання культури гідності дітей та учнівської молоді в позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів: методичний посібник. - Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014.
6. Царькова О.В. Розвиток психічного здоров'я студентської молоді як фактору професійного зростання: навчально-методичний посібник. - Мелітополь: Люкс, 2014.
7. Журнал « Педагогіка і психологія» (2012-2019 рр.)
8. Журнал «Психологія і суспільство» (2012-2020 рр.)